

Szociológia Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Szalma Ivett

A munkaerő-piaci helyzet hatása az első tartós párkapcsolat kialakítására és a szülővé válásra Magyarországon

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Róbert Péter

Egyetemi tanár, Széchenyi István Egyetem, Győr
Tudományos főmunkatárs, MTA-PTI

Budapest, 2011

Szociológiai és Társadalompolitikai Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Szalma Ivett

**A munkaerő-piaci helyzet hatása az első tartós párkapcsolat
kialakítására és a szülővé válásra Magyarországon**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Róbert Péter

Egyetemi tanár, Széchenyi István Egyetem, Győr
Tudományos főmunkatárs, MTA-PTI, Budapest

© Szalma Ivett

Tartalomjegyzék

I. Kutatási előzmények és a téma elméleti felvezetése.....	3
II. Az alkalmazott módszerek és hipotézisek.....	7
III. Az értekezés főbb eredményei.....	16
IV. A dolgozat hasznosítására vonatkozó észrevételek.....	19
V. Főbb hivatkozások.....	20
VI. A szerzőnek a témában megjelent publikációi és előadásai.....	23

I. Kutatási előzmények és a téma elméleti felvezetése

Az egyik legszembeötlőbb demográfiai trend ma Magyarországon, hogy csökken a házasságkötések száma, illetve későbbi életkorra tevődik. Míg korábban a Hajnal-féle kelet-európai házassági mintázathoz tartoztunk, addig ma nálunk is megfigyelhető a házasságkötések idejének kitolódása. Az első házasságkötés átlagos életkora férfiak esetében 25,79 év, a nőknél 23,36 év volt 1995-ben, addig mindösszesen 10 év leforgása alatt mind a nőknél (26,72 évre), mind a férfiaknál (29,35 évre) mintegy 3,5 évvel emelkedett meg 2005-re (Eurostat, 2006a). A házasságkötés átlagos életkorának növekedése mellett a házasságkötések száma csökken, miközben az élettársi kapcsolatok aránya növekszik, különösen a fiatalabb korcsoportok körében.

A párkapcsolatok átalakulás mellett szintén megfigyelhető a gyermekvállalással kapcsolatos, úgynevezett „halasztó” attitűd. Az Eurostat honlapján található adatsor szerint Magyarországon a nők átlagos gyermekvállalási életkora 10 év alatt csaknem két és félévvel tolódott ki: 1995-ben a nők átlagos életkora a gyermekvállaláskor 26,31-ről 28,70-re nőtt 2006-ra (Eurostat 2006b). Bár a többi európai országhoz viszonyítva a nők anyává válásának az életkora nem tekinthető kiemelkedően magasnak (pl. 30 éves kor felett van Svédországban és Norvégiában), mindenképpen figyelmet kell fordítanunk a változás dinamikájára, azaz mindössze egy évtized leforgása alatt mintegy 2,3 évvel tolódott ki az első gyermekvállalás ideje és úgy tűnik, ez a tendencia tovább folytatódik.

A disszertációmban azt vizsgálom, hogy a munkaerő-piaci változások, az egyének munkaerő-piaci helyzete hogyan befolyásolja az első párkapcsolat kialakítást és az első gyermekvállalást, azaz mennyiben játszik szerepet az egyének munkaerő-piaci helyzete az első párkapcsolat formálódásban és a szülővé válásban. Ezt a kérdést mind az attitűdök szintjén, mind pedig a tényleges gyakorlat szintjén elemzem.

Első partnerkapcsolat kialakítása

Magyarországon a közvélemény-kutatások arról tanúskodnak, hogy a házasság intézményét a társadalom változatlanul pozitívan ítéli meg. A társadalom egyértelműen házasságpárti a tanácsolt életforma tekintetében. Az élettársi kapcsolatban élő párok többsége is azt tervezi, hogy a későbbiekben házasságot kötnek (Pongrácz–Spéder 2003).

Mi állhat a fiatalok házasságkötésének halasztása, illetve az élettársi kapcsolatok terjedése mögött, ha továbbra is a házasságot tartják a legjobb életformának? A tradicionális értékek még ma is mérvadóak, vagyis, hogy a házasság komoly dolog, a felnőttiség jelképe és „megállapodott” életformát, biztos anyagi hátteret kíván. Ráadásul továbbra is él a köztudatban az a férfiakkal szembeni elvárás, hogy elsődlegesen nekik kell betölteniük a családfenntartó szerepét. Azonban a fiatalok a bizonytalan jövő miatt egyre kevésbé képesek hosszú távú ígéretet tenni. Nem engedhetik meg maguknak a törvényes együttélést addig, amíg nem alakítanak ki egy biztos egzisztenciát. A férfiak pedig különösen nehéz helyzetben vannak, mert egyre nehezebbé válik az elsődleges családfenntartó szerep betöltése egy olyan társadalomban, ahol a nők hozzájuk hasonlóan otthonosan mozognak a munkaerő-piacon. A munkaerőpiac egyre inkább szűkül, kevesebb a lehetőség, miközben nagyobb a verseny. A biztos háttér előteremtése manapság valamivel több időt vesz igénybe, mint korábban. Ez részben azzal magyarázható, hogy egyre több időt töltenek a fiatalok az iskolapadban, és egyre nehezebb elindítani a karrierjüket. Így lehetséges, hogy az értékek fennmaradtak, miközben a társadalom egyre nagyobb toleranciát mutat az olyan magatartás-formákkal szemben, mint a házasságon kívüli együttélés, a házasság halasztása és a házasságon kívüli gyermekvállalás. Ugyanakkor továbbra is fennáll a házások és a még egyedülállók közötti különbségtétel a társadalom részéről. A nőtlenekkel és a hajadonokkal szemben jóval elnézőbb a társadalom, nem kíván tőlük feltétlen következetességet, tervszerűséget, ellenben a házasoktól elvárja, hogy „benőjön a fejük lágya” (Cseh-Szombathy 1979; Utasi 2002). Ebből következően teljesen racionális döntés a fiatalok részéről, hogy halasztják a házasságkötést, hogy minél kevesebb kontroll érje őket a társadalom részéről.

Magyarországon Spéder Zsolt és Pongrácz Tiborné (2003) az élettársi kapcsolatok két típusáról beszél: egy *régi formáról*, amire az volt a jellemző, hogy házasság után az elváltak és özvegyek részesítették előnyben ezt a párkapcsolati formát, különösen jellemző volt ez vidéken. A szerzőpáros *új típusúnak* nevezi, amikor a fiatalok a házasság előtt/helyett választják ezt a típusú kapcsolatot. Mivel újfajta jelenségről van szó, ezért kézenfekvőnek tartják, hogy felülről terjed, azaz a felső társadalmi csoport a mintaadó, azonban lényeges eltérést nem találtak a két csoport között. Utasi (2001, 2004) azt találta, hogy a munkaerő-piacon jobb pozícióban élők választják az élettársi kapcsolatot. Ők azok, akik munkapiaci státuszuknak köszönhetően megengedhetik maguknak a házasság nélküli együttélést, könnyebben eltérhetnek az uralkodó életformáktól (Utasi 2001, 2004). Utasi a vizsgálataiban nem tett különbséget első vagy többedik párkapcsolat kialakítása között.

Ugyanakkor azok a hazai kutatások, melyek az első párkapcsolat kialakítására fókuszáltak azt találták, hogy a rosszabb munkaerő-piaci státusz nem teszi lehetővé a tartós párkapcsolat kialakítását, azaz házasságkötést (Bukodi 2004; Szalma-Róbert 2007). Így az élettársi kapcsolatot fiatalok leginkább akkor létesítenek, amikor még bizonytalan a munkaerő-piaci státuszuk: ez az életszakasz nem teszi lehetővé az olyan végleges döntések meghozatalát, mint a házasság kialakítása. Miközben a biztos foglalkoztatottság elősegíti a házasság kialakulását. E tekintetben a munkaviszony és az életforma egymással homológ, mivel a flexibilitás a munkapiacra gyakran jár együtt a kevésbé konvencionális magánéleti viszonyok választásával (Sántha 2009). Az 1980-as években Magyarországon ebben a témában végzett kutatások rámutatottak, hogy a házasságon kívüli kapcsolatban élők a leghátrányosabb társadalmi rétegekből származnak (Carlson és Klinger 1987).

Az iskolai részvétel nehezen összeegyeztethető a párkapcsolatok kialakításával, ami egyrészt a szerepelvárások nagyfokú különbözőségéből fakad, másrészt, hogy az iskolai életút egyes szakaszaihoz olyan bizonytalansági tényezők társulnak, amelyek előre jelezhetetlenné teszik a tanulási szakasz utáni karrierkezdést (Bukodi 2001; Róbert - Bukodi 2005). Kétségtelen, hogy a modern társadalmakban az iskolai képzésben való részvétel jelenti az egyik legmarkánsabb "akadályt" a házasságkötés előtt.

Az iskolából a munkába való átmenet fő jellegzetessége a nemzetközi tendenciákkal összhangban, hogy bizonytalanná, rugalmassá vált (Róbert 2002). Míg korábban egyértelműen eldönthető volt, hogy valaki „még tanul, nem dolgozik” vagy „már nem tanul, dolgozik” státusz, addig napjainkban egyfajta diverzifikációnak lehetünk szemtanúi és megjelenik az álláskeresés elhúzódása folytán a „már nem tanul, még nem dolgozik” állapot is. A munkaerő-piaci státusz is változatosabb, képlékenyebb lett. A pályakezdők egyre többször azzal találták szembe magukat, hogy határozott idejű szerződésekkel foglalkoztatják őket, amely bizonytalanná teszi a jövőt. Sokszor az is előfordul, hogy a fiatalok számára a munkaerő-piacra való jutás egyetlen esélye, ha kényszer vállalkozóvá válnak (Róbert 2002).

Róbert és Blossfeld (1995) arra hívja fel a figyelmet, hogy a tanulás van negatív hatással a párkapcsolat formálódásra és nem a megszerzett magas iskolai végzettség. Ezzel ők is cáfolták Becker azon hipotézisét, mely szerint a nők kivásárolnák a házasságot.

Az első gyermekvállalás

A magyar népesség döntő többsége a gyermeket az élet fontos, elengedhetetlen részének tartja. Bár ez a legtöbb országban így van, Magyarországon az átlagosnál is magasabb ez az arány (Kapitány–Spéder 2009). Ennek ellenére Magyarország a 2008. évi adatok szerint a világ egyik legalacsonyabb termékenységű országa. A magyarországinál alacsonyabb gyermekvállalási kedv az Európai Unióban csak Lengyelországban és Szlovákiában figyelhető meg (Kapitány – Spéder 2009).

Tóth Olga (1993) vizsgálta a kilencvenes évek elején, hogy Magyarországon mit gondolnak a nők, mikor kell gyermeket vállalni? Azt találta, hogy minél több idő telik el az iskola befejezése után annál időszerűbb gyermeket szülni. Azaz nem egy abszolút életkor, hanem sokkal inkább egy-egy életesemény bekövetkezése határozza meg a gyermekvállalás időzítését. Egy interjú vizsgálat tanúsága szerint, amelyet Budapesten végeztek 2004-ben 19 párral, azaz 38 személlyel, akiknek a többsége 1973–1975 között született, a legfontosabb feltételek közé a saját lakás, a biztos jövedelem és a biztos munkahely tartozik és csak elvétve került szóba lelki felkészültség, bizonyos fokú érettség, valamint a jó, boldog partnerkapcsolat (Hollós–Bernardi 2009).

Nagy különbségek találhatók abban, hogy hány éves korban fejezik be a tanulmányikat a különböző iskolai végzettséget szerzett fiatalok. A gyermekvállalás elhalasztása a tanulmányok befejezésig már magában implicálja azt, hogy a magasabb iskolai végzettségűek későbbi életkorban válnak szülővé, náluk szűkebb időintervallum áll rendelkezésre arra, hogy gyermeket vállaljanak addig, amíg eléri azt a biológiai vagy társadalmi életkori határt, amely már nem teszi lehetővé a szülővé válást.

A foglalkoztatott nők gyermekvállalási hajlandósága a rendszerváltást követően csökkent, ami egyrészt annak tudható be, hogy a nők között kevesebb lett a foglalkoztatottak részaránya, másrészt az is szerepet játszik, hogy a munkapiacon maradó nők gyermekvállalási hajlandósága szintén csökkent (Spéder 2003).

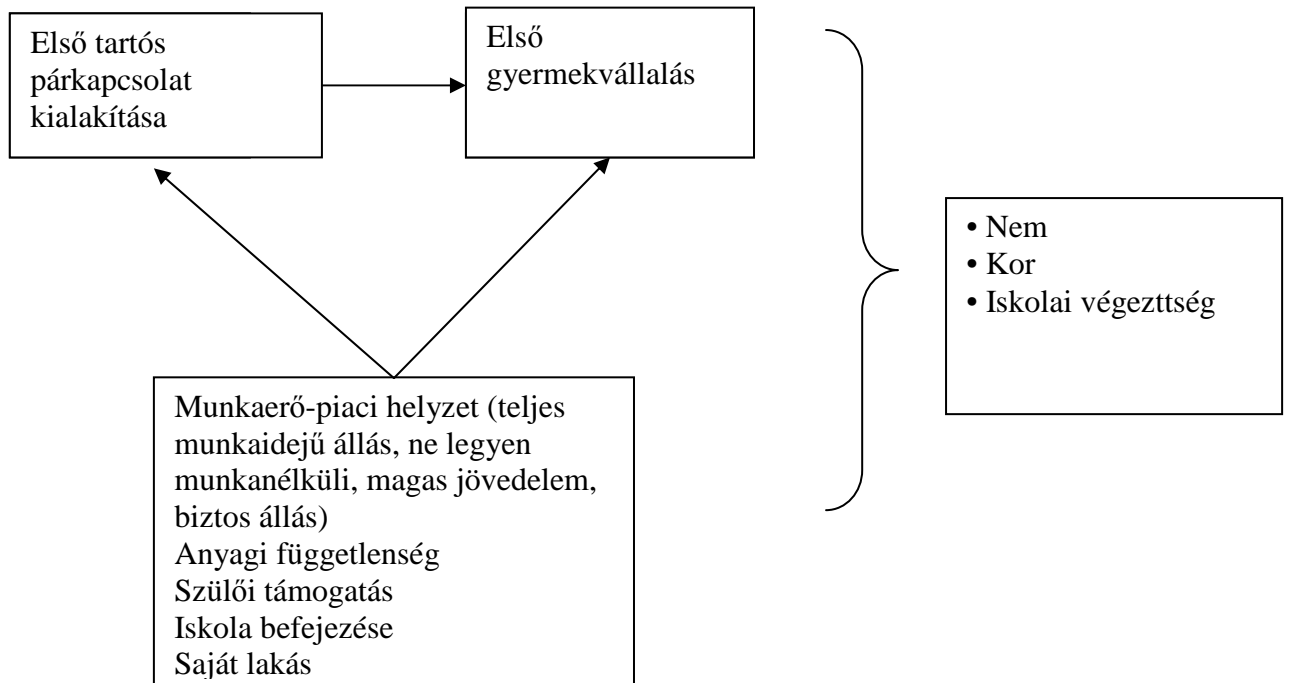
A munkapiac minőségi átalakulása tehát azzal a következménnyel járt, hogy a szülőképes foglalkoztatott nők módosították gyermekvállalási gyakorlatukat, azaz kevesebb gyermeket vállalnak, és későbbre tolódik az első gyermekvállalás ideje. Ennek egyik következménye, hogy az első gyermekvállalás és a munkakezdés közé egyre több nő életében ékelődik be a munkavállalás hosszabb periódusa. Nem csupán a szülések elhalasztásáról van szó, hanem a munkavállalói és családi karrier életútbeli ütemezésének megváltozásáról.

II. Az alkalmazott módszerek és hipotézisek

Célunk, hogy a munkaerőpiac hatását felmérjük mind az attitűdök, mind a gyakorlat szintjén. Először azt vizsgáljuk, hogy a lakosság mit gondol, milyen tényezők megléte fontos ahhoz, hogy egy férfi vagy egy nő megházasodjon? A két eseményt (házasság/gyermekvállalás) külön-külön vizsgáljuk, ezért a korábbi kutatási eredményekből kiindulva (Pongráczné – S. Molnár 1997; Spéder – Kapitány 2006; Szalma 2010) feltételezzük, hogy a párkapcsolat kialakítás a gyermekvállalásra is hathat. A függő változókat (mi szükséges a házassághoz és a gyermekvállaláshoz) a munkaerő-piaci helyzet változóval, az anyagi függetlenséggel, az iskola befejezésével, a saját lakással való rendelkezéssel és a szülői támogatással magyarázzuk. Ezenkívül azt is megnézzük, hogy a különböző társadalmi ismérvekkel rendelkező (nem, kor, iskolai végzettség) csoportok között van-e különbség abban, hogy mit tartanak fontosnak a vizsgált jelenségekhez (lásd 1. ábra).

1. ábra

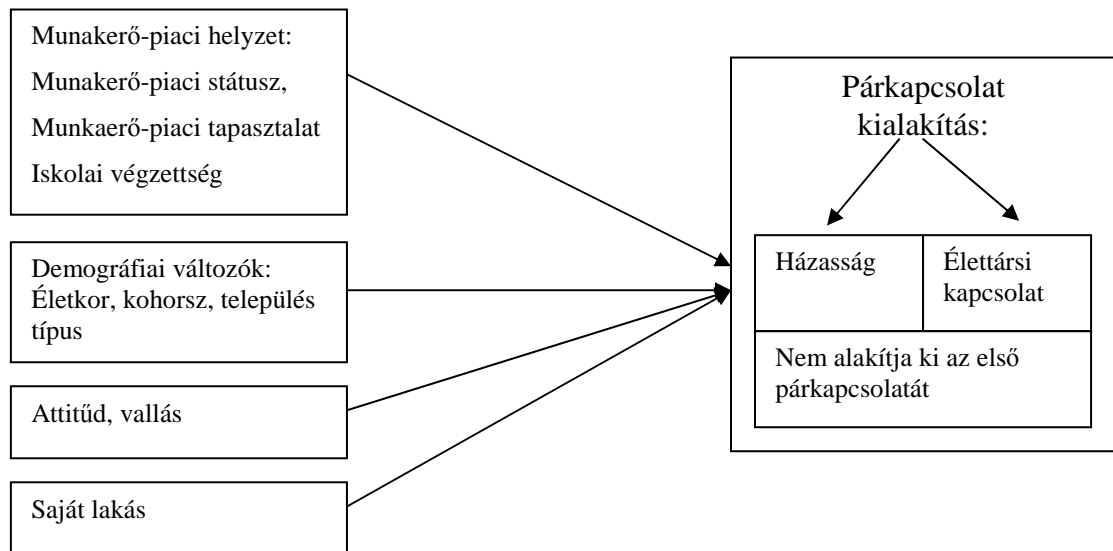
Kutatási koncepció: attitűdök szintje

Az attitűdök szintjén túl azt is megnézzük, hogy ténylegesen mi befolyásolja az első párkapcsolat kialakítását, illetve a munkaerő-piaci státusz hogyan befolyásolja azt, hogy valaki élettársi kapcsolatot, vagy házasságot alakított ki első párkapcsolatként, vagy éppen nem alakította még ki az első tartós párkapcsolatát (2. ábra).

2. ábra

Az elvégezni kívánt elemzések oksági sémája: első párkapcsolat kialakításának versengő modellje

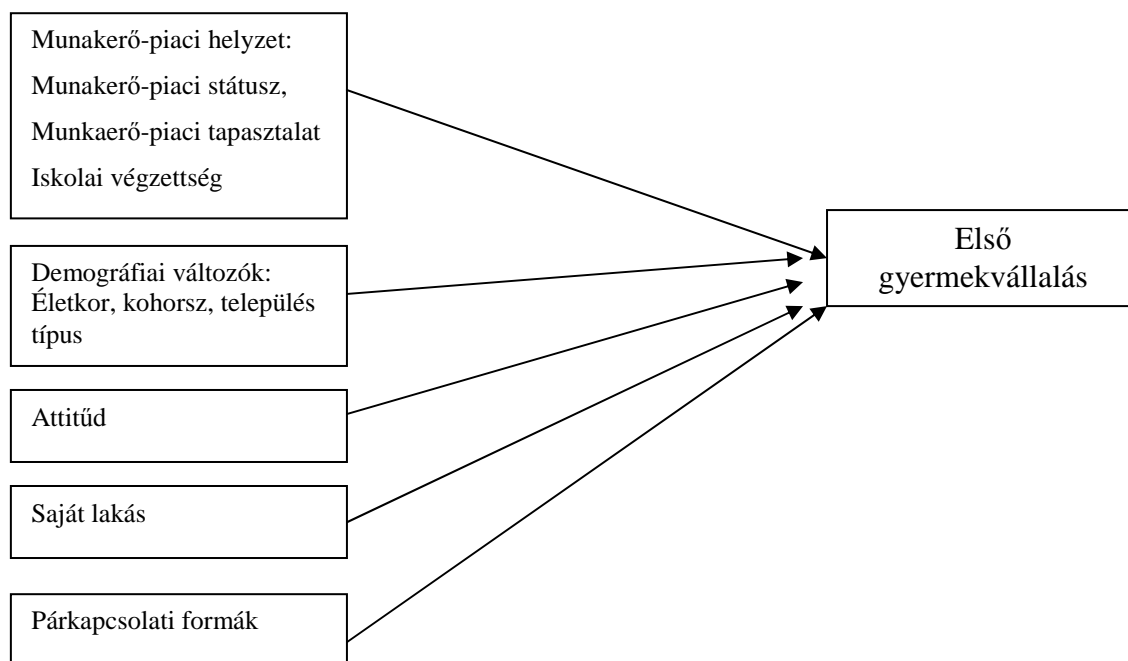

Az 2. ábra az első párkapcsolat kialakításnak versengő modelljét mutatja be, vagyis, hogy a munkaerő-piaci helyzet, a demográfiai változók, az attitűdök és a saját lakással való rendelkezés miként befolyásolja a közvetlenül a párkapcsolat formálódást. Külön-külön nézzük meg a házasságra és az élettársi kapcsolatokra is a változók hatását, referencia csoportnak pedig az egyedülállókat tekintjük - akik a második hullám végéig nem éltek tartós párkapcsolatban.

A munkaerő-piaci helyzet nemcsak a párkapcsolat alakulására van hatással, hanem ezen keresztül, illetve közvetlenül is érinti a gyermekvállalás kérdését. A következő kérdésre is választ szeretnék kapni: milyen társadalmi tényezők befolyásolják a gyermekvállalást? A szülővé válás feltételezett modelljét a 3. ábra mutatja be.

3. ábra

Az elvégezni kívánt elemzések oksági sémája: első gyermekvállalásra

A fenti megfontolások szerint az alábbi hipotézisek vizsgálatát végeztem el.

Attitűdökre vonatkozó hipotézisek:

H1.1: (Kettős mérce hipotézis) Magyarországon sokan vélik úgy, hogy a férfiaknak kell elsősorban a családfenntartó szerepet betölteniük – annak ellenére, hogy régóta a kétkeresős családmóddal az uralkodó- ezért a biztos munkaerő-piaci helyzet meglehetősen fontosabb a házasságkötéshez és a gyermekvállaláshoz is, ha férfiakról kérdezzük, mintha nőkről. Azaz létezik egyfajta „kettős mérce” a társadalomban: **a férfiakkal szemben szigorúbb elvárás a stabil munkapiaci helyzet meglehetősen házassághoz és a családalapításhoz is, mint a nőkkel szemben.**

H1.2: A kettős mérce fenntartása a nőkre jobban jellemző. Ők azok, akik inkább elvárják férfiaktól a családfenntartó szerepet, mivel a házasság régebben gazdasági stabilitást is jelentett a nők számára, ezért feltételezhető, hogy tovább él ez az elvárás, hogy a férj szorosabban kötődjön a munkaerő-piachoz. A gyermekvállaláskor pedig a nőknek rövidebb-hosszabb időt a munkaerő-piacon kívül kell tölteniük, ekkor pedig a partnerük gazdasági segítségében bízhatnak, mivel a gyermeknevelési járulék nem helyettesíti a kiesett fizetéseket.

H1.3: Az **életkori csoportok** szerint jelentős különbségek találhatóak mind a házassághoz, mind a gyermekvállaláshoz szükséges dolgok fontosságának megítélésében. Mivel az utóbbi időben jelentős változások történtek: mind a házassági minta, mind a fertilitási minta megváltozott. Későbbi életkorra tolódnak a fenti események, illetve a házassági kedv és a termékenységi arányszámok is csökkentek. **Az idősebb korosztály, mivel úgy szocializálódott, hogy a biztos munkaerő-piaci pozíció adott volt számára, ezért ők látják leginkább fontosnak a munkaerő-piaci stabilitás meglétét. A fiatal kohorsz, akik a fenti események előtt állnak, inkább elfogadják a munkaerő-piaci bizonytalanságot és ennek kivédésére összpontosítanak, így számukra relatív fontosabb lehet a családi támogatás és az anyagi biztonság megléte, illetve a párkapcsolati stabilitás, mint az idősebb kohorsz számára.**

H1.4: A **magasabb iskolai végzettségűek** jobb pozícióban vannak a munkaerő-piacon, ezért ők kevésbé fontosnak találják a munkaerő-piaci helyzetet, mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező társaik.

Párkapcsolatra vonatkozó hipotézisek:

H2.1: (Átterjedési hipotézis) Oppenheimer (1997) elméletéből kiindulva feltételezzük, hogy az első tartós párkapcsolat (élettársi kapcsolat/házasság) kialakításához mind a nők, mind a férfiak esetében az szükséges, hogy a munkaerő-piacon jelen legyenek és rendelkezzenek valamiféle munkapiaci tapasztalattal. Azok tudnak a legkevésbé tartós párkapcsolatot létesíteni, akik kívül rekednek a munkapiacon, azaz munkanélküliek, inaktívak vagy még tanulnak és nem rendelkeznek semmiféle munkapiaci tapasztalattal. Ezt átterjedési hipotézisnek is nevezhetjük, hiszen az élet egyik dimenziójában, a munkavilágában meglévő előnyös vagy hátrányos helyzet átterjed az élet más dimenziójában, a párkapcsolat kialakítás területére is.

H2.2: (Szelekciós hipotézis) A munkapiaci jelenlét mikéntje viszont azt befolyásolja, hogy a párkapcsolat melyik típusát választják az érintettek. Biztos munkaerő-piaci helyzet esetén inkább kötnek házasságot a fiatalok. Ellenben bizonytalanságot hordozó munkapiaci helyzet esetén inkább a kevesebb elkötelezettséget jelentő (könnyebben felbontható), informálisabb élettársi kapcsolatot választják.

Gyermekvállalásra vonatkozó hipotézisek:

H3.1: (Átterjedési hipotézis) A biztos munkapiaci helyzet, a magas iskolai végzettség, a megfelelő munkapiaci tapasztalat mind a nőknél, mind a férfiaknál a gyermekvállalást ösztönzi. A fiatalok, tehát addig halasztják a gyermekvállalást, amíg ki nem alakítanak biztos státuszt a munkapiacon.

H3.2: (Kompenzációs hipotézis) Azok a fiatal nők, akik nem látnak esélyt arra, hogy biztos státuszt érjenek el a munkapiacon (alacsony iskolai végzettség, kevés munkapiaci tapasztalat, bizonytalan állás) ők a gyermekvállalásra úgy tekintenek, mint az önmegvalósítás eszközére. Ezt kompenzációs hipotézisnek is nevezhetjük, mivel ha az életük egyik dimenziójában nagyfokú bizonytalanság van, akkor ezt a magánéleti dimenzióban megpróbálják azzal kompenzálni, hogy a magánéleti dimenzióban elkerülik a bizonytalanságot és korán gyermeket vállalnak. Ezt a hipotézist csak a nőkre vonatkozóan fogalmazzuk meg, a férfiakra nem, mert a kettős mérce alapján, nekik mindenképpen a munkapiacon kell helytállniuk, azaz az ő esetükben a kompenzáció nem működik.

Jelen kutatásban alapvetően hármas módszertannal dolgozunk. Először az attitűdök szintjén vizsgáljuk meg, hogy mit gondolnak az emberek arról, hogy mi fontos a házasságkötéshez és a gyermekvállaláshoz, különös tekintettel arra, hogy a munkaerő-piaci helyzetet miként látják a kérdezettek. Elsőként az attitűdvizsgálatokhoz leginkább illő, nagymintás adatbázisokon alkalmazható statisztikai technikákkal tártuk fel a változók közötti összefüggéseket: átlagszámítás és a legkisebb térelemzés egyik módszerét: a MINISSA modellt (Michigan-Israel-Nijmegen Integrated Smallest Space Analysis) alkalmaztuk.

Ezt követően pedig az eseménytörténeti elemzés (event history) technikájának alkalmazásával vizsgáltuk meg, hogy a munkaerő-piaci helyzet milyen módon befolyásolja az első tartós párkapcsolat kialakítását és a gyermekvállalást.

Az alábbi táblázat a hipotéziscsoportokhoz rendelve mutatja be a felhasznált adatbázisokat és alkalmazott módszereket. (1. táblázat)

1. táblázat:
Felhasznált adatbázisok és alkalmazott módszerek,
hipotéziscsoportok szerinti bontásban

Hipotézis-csoportok	Felhasznált adatbázisok	Alkalmazott módszerek
H1	ESS 4 hullám, önkitöltős kiegészítő kérdések	MINISSA modell Profit modell
H2	Életünk fordulópontjai 1. 2.	Eseménytörténeti elemzés: versengő modell
H3	Életünk fordulópontjai 1. 2.	Eseménytörténeti elemzés: diszkrét modell

Forrás: Saját számítás az ESS és az Életünk fordulópontjai adatok alapján

Az attitűdök vizsgálatánál nem végeztünk korlátozásokat a mintán, mindenkit bevontunk az elemzésbe. Azonban a párkapcsolat kialakítás és a szülővé válás modelljénél lehatárolásokat végeztünk; a két eseményt más-más mintán vizsgáltuk. Az első párkapcsolat kialakításának elemzésekor nem vonhattuk be a mintába azokat a személyeket, akik már éltek házasságban. Ugyanakkor, ha az első gyermekvállalást vizsgáljuk akkor nem kell azokra a fiatalokra szűkítenünk a vizsgálat tárgyát, akik még nem éltek párkapcsolatban. Ekkor a lehatárolást arra kellett elvégeznünk, hogy ne legyen a kérdezettnek gyermeke az első hullámig, azaz az első saját gyermekvállalás modelljét tudjuk elemezni. Először azt ismertetjük, hogy milyen mintán történt a tartós párkapcsolat kialakításának a vizsgálata, utána bemutatjuk a szülővé válás mintáját, kitérve a két minta közötti különbségekre.

2. táblázat

Az elemzésből kizártak és a kizárás oka- tartós párkapcsolat vizsgálata

Felhasznált rekordok száma (megkérdezettek)¹	13540
Kizárás oka:	Kizártak száma
Korábban született, mint 1965	8465
Már élt házasságban	2218
Már élt korábban élettársi kapcsolatban	512
Adathiány, van már gyereke, intézményi háztartásban él	195
Az összes kizárás	11390
Az összes felhasznált eset	2150

Forrás: Saját számítás

Összesen tehát 2150 olyan 36 évnél fiatalabb ember került a mintánkba, akik 2001 novemberéig még nem éltek tartós párkapcsolatban senkivel. Az elemzést azért korlátoztuk 2001-ben a 36 évesnél fiatalabb korosztályra, mert azt gondoljuk, hogy jelentősen torzítná a mintát, ha az ennél idősebbeket is bevonnánk az elemzésbe. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a vizsgált időszakban 2001 és 2005 között 30 év alatt volt az első házasságkötés és az első élettársi kapcsolat kialakításának átlagos életkora mind a férfiak, mind a nők körében. Azonkívül, hogy feltételezhetően eltérnek a többségtől azok, akik 36 éves korukig nem éltek még tartós párkapcsolatban. Azért is torzíthatná az elemzés eredményeit, mert valószínűleg, hogy az ő esetükben az első párkapcsolat kialakításában más tényezők játszanak szerepet, mint a többségében, illetve kisebb valószínűséggel alakítanának ki tartós párkapcsolatot, mint a fiatalabb társaik. A következő táblázatban megmutatjuk, hogy milyen arányban találhatóak nők és férfiak a mintában.

3. táblázat

A férfiak és a nők aránya a tartós párkapcsolat mintában

A kérdezett neme	Gyakoriság	Százalék
Férfi	1224	57
Nő	926	43
Összesen	2150	100

Forrás: Saját számítás

¹ Azok a megkérdezettek, akik az első és a második hullámban is részt vettek.

A férfiak valamelyest felülreprezentáltak a mintánkban, amely egyrészt annak köszönhető, hogy ők átlagosan két és fél évvel később alakítják ki az első párkapcsolatukat, mint a nők.

A szülővé válás mintájának lehatárolása a következőképpen történt:

4. táblázat

Az elemzésből kizártak és a kizárás oka – az első gyermekvállalás modellje

Felhasznált rekorodok száma (megkérdezettek)²	13540
Kizárás oka:	Kizártak száma
Korábban született, mint 1956	6305
Fiatalabb, mint 45 éves, de már volt gyereke az első hullám idejéig	3572
Adathiány, intézményi háztartásban él	515
Az összes kizárás	10392
Az összes felhasznált eset	3148

Forrás: Saját számítás

Összesen tehát 3148 olyan 2001-ben 45 évnél fiatalabb kérdezett került a mintába, akiknek nem született gyermekük 2001 novemberéig. Azért döntöttünk a 45 éves korhatárnál az elemzésbe való bekerüléshez, mert nagyon ritkán fordul elő, hogy valaki ennél idősebb korban vállalja az első gyermekét. Feltételezhető, hogy azok a nők és férfiak, akik a vizsgálat végéig, azaz 49 éves korukig nem válnak apává, illetve anyává, nagy valószínűséggel gyermektelenek maradnak. A következő táblázatban megmutatjuk, hogy milyen arányban találhatóak nők és férfiak a mintában.

5. táblázat

A férfiak és a nők aránya a mintában – az első gyermekvállalás modellje

A kérdezett neme	Gyakoriság	Százalék (%)
Férfi	1836	58
Nő	1312	42
Összesen	3148	100

Forrás: Saját számítás

² Azok a megkérdezettek, akik az első és a második hullámban is részt vettek.

A mintában több gyermektelen férfi található, mint nő, amelynek két oka is lehet. Egyrészt a férfiak átlagosan két és félévvel idősebb életkorban válnak szülővé, mint a nők. Másrészt a férfiak körében magasabb azok aránya, akik életük során gyermektelenek maradnak, mint a nők körében.

A párkapcsolattal és különösen a termékenységgel foglalkozó munkák hagyományosan a női válaszadókra koncentrálnak. A nemzetközi Termékenység (Fertility) c. adatbázisban csak nőket kérdeztek meg. Az „Életünk fordulópontjai” adatbázisban ugyanakkor nők és férfiak válaszai egyformán szerepelnek. Az elemzésünkben pedig fontos, hogy megnézzük, van-e különbség férfiak és nők között a párkapcsolat kialakítása és a családalapítás tekintetében.

III. Az értekezés főbb eredményei

Kutatásunkban alapvetően arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a munkaerő-piaci státusz miként befolyásolja az első párkapcsolat kialakítását és a szülővé válást. Elemzésünkben a munkaerő-piaci helyzetet a következő kategóriákkal mértük: (1) biztos munkaerő-piaci helyzete, ha a kérdezett teljes állásban alkalmazott, határozatlan idejű szerződéssel, (2) bizonytalan munkaerő-piaci helyzet, ha a kérdezett megbízási szerződéssel, vagy határozott idejű szerződéssel, vagy nem teljes idejű állásban foglalkoztatott, (3) tanuló, ha a kérdezett nappali tagozaton tanul, (4) vállalkozó, ha a kérdezett önfoglalkoztató, vagy vállalkozásban van tulajdonrésze (5) munkanélküli, ha a kérdezett munkanélkülinek vallotta magát, (6) inaktív státusz, ha a kérdezett háztartásbeli vagy segítő családtag³.

Az attitűdvizsgálatokból származó eredmények

Mind a házasságkötéshez, mind a gyermekvállaláshoz az emberek a munkaerő-piaci helyzet stabilitását (a biztos állást, a teljes munkaidőjű állást és azt, hogy az illető ne legyen munkanélküli) tekintik előfeltételnek ahhoz, hogy valaki megházasodjon, gyermeket vállaljon. Találtunk bizonyítékot az első hipotézisünk alátámasztására, amely szerint a társadalomban továbbra is él az a szemlélet, hogy a családban elsősorban a férfinek kell a kenyérkeresőnek lennie. A házasságkötéshez és a gyermekvállaláshoz is fontosabbnak ítélték a kérdezettek, hogy a házasságkötés, illetve a gyermekvállalás előtt állók rendelkezzenek teljes munkaidős állással, ne legyenek munkanélküliek, magas fizetésük legyen, függetlenek legyenek anyagilag, ha férfiakra vonatkozóan tettük fel a kérdést, mint amikor ugyanezt a nőkre vonatkoztatva kérdeztük – a nők számára ezeket a dolgokat kevésbé találták fontosnak. Ezzel igazoltuk első hipotézisünket, amely szerint *férfiakkal szemben szigorúbb elvárás a stabil munkapiaci helyzet megléte házassághoz és a családalapításhoz, mint a nőkkel szemben.*

A gyermekvállaláshoz ezen kívül elengedhetetlenek bizonyult a stabil párkapcsolat megléte, amelynek azonban nem szükségszerűen kell házasságnak lennie. A szülővé váláshoz egyedül az idősebb korosztály gondolja fontosnak a házasságot.

Nem találtunk bizonyítékot a második hipotézisre, nevezetesen, hogy ezt a kettős mércét csupán a nők tartanák fenn. Mind a férfiak, mind a nők fontosabbnak gondolják a férfiak

³ Ezt a kategóriát csak a nőkre alkalmaztuk, az inaktív férfiakat - mivel nagyon alacsony volt a számuk - a munkanélküliekkel vontuk össze, mivel feltételezhető, hogy ők olyan munkanélküliek, akik már nem jogosultak a munkanélküli járadékra, ugyanakkor nincs lehetőségük arra, hogy elhelyezkedjenek a munkaerő-piacon.

munkaerő-piaci helyzetét, mint a nőket a házasságkötéshez és a gyermekvállaláshoz is. Megjegyzendő, hogy a nők fontosabbnak vélnék valamennyi itemet mind magukkal, mind a férfiakkal szemben, amikor a házasságkötés és a gyermekvállalás feltételeiről alkotnak véleményt.

A házasság terében nem mutatkozik lényeges eltérés a két nem között. Az életkori metszetben végzett elemzés eredményei szerint az *idősebb korosztály, számára fontosabb, hogy a házasulandók és a gyermeket vállaló fiatalok biztos munkaerő-piaci pozícióval rendelkezzenek, mint a fiatalabb korcsoportok számára.* Ezzel alátámasztottuk a harmadik hipotézisünket is. Úgy tűnik, hogy az idősebb generáció körében Magyarországon is kialakulóban van egy olyan attitűd, hogy a gyermekek felnevelése után szeretnék élvezni függetlenségüket, szeretnék, ha gyermekeik kevésbé támaszkodnának rájuk. Miközben a fiatalabb generáció továbbra is elvárja a szülői támogatást.

Az iskolai végzettséget tekintve a diplomások a házasságkötéshez fontosabbnak találják a család támogatását és az iskola befejezését, a környezeti elvárások és a saját lakás viszont az ő körükben a legkevésbé fontos. A gyermekvállaláshoz azonban már az anyagi dimenziót (a saját lakást, az anyagi függetlenséget) vélik fontosnak. Iskolai végzettség tekintetében részben igazolást nyert hipotézisünk (negyedik hipotézis): a diplomásokkal szemben éppenséggel az alacsonyabb iskolai végzettségűek számára fontosabb, hogy ne legyenek munkanélküliek és teljes munkaidős állásuk legyen.

A párkapcsolatok versengő modelljéből származó eredmények

Az empirikus eredmények részben alátámasztják az első hipotézisünket a férfiakra és a nőkre vonatkozóan is: a párkapcsolat bármelyik formájának kialakításhoz mind a nők, mind a férfiak körében fontos, hogy befejezzék az iskoláikat, a munkanélküliség szintén csökkenti a párkapcsolat kialakításnak az esélyét. Ezek az eredmények összhangban vannak a korábbi kutatások és az attitűdvizsgálatunk eredményeivel is. A második hipotézisüket azonban csak a férfiak körében tudtuk igazolni: a bizonytalan munkaerő-piaci helyzet a férfiak esetében az élettársi kapcsolatok kialakítását ösztönzi a házassággal szemben, a nőknél ezt nem tapasztaltuk, náluk a vállalkozói lét akadályozza elsősorban házasság kialakítását. Miközben a férfiak körében azt az eredményt kaptuk, hogy a vállalkozói lét kevésbé bizonytalan munkaerő-piaci helyzet, mint a nők esetében.

Ezenkívül a vallás, a házassághoz való attitűd, a lakással való rendelkezés és a kohorsz bizonyult meghatározónak abban, hogy milyen párkapcsolatot alakítanak ki a fiatalok. A vallásos nők a házasságot preferálják az élettársi kapcsolatokkal szemben, miközben a férfiak

párkapcsolat kialakítására ez nem volt hatással. A házassághoz való pozitív attitűd mindkét nem esetében megnövelte annak az esélyét, hogy a házasságot válasszák első tartós párkapcsolatként az élettársi kapcsolatokkal szemben. A lakással való rendelkezés a férfiak esetében megnöveli mindkét típusú párkapcsolat kialakításnak esélyét, ugyanakkor a nőknél a lakással való rendelkezésnek nincs szignifikáns hatása.

A fiatalabbak mind a házasságot, mind az élettársi kapcsolatot nagyobb eséllyel alakítják ki, mint az idősebb társaik. Ebben feltételezhetően egy szelekciós hatás is lehet, hiszen az idősebb korcsoportok tagjai közül csak azok kerültek be a mintában, akik még nem alakítottak párkapcsolatot valamilyen oknál fogva.

A szülővé válás vizsgálatából származó eredmények bemutatása

A fertilitási mintában az utóbbi két évtizedben nagy változások történtek. Egyre csökken a gyermekszám. Ugyanakkor egyelőre nem tudhatjuk biztosra, hogy a fiatalabb kohorsz ténylegesen sokkal kevesebb gyermeket vállal, mint az idősebb generáció vagy csak egy időbeli halasztásról lehet szó. Az időbeli halasztás elméletét erősíti az az empirikus eredmény is, hogy mind a férfiaknál, mind a nőknél a legidősebb kohorszban volt a legnagyobb esély arra, hogy a kért szülővé váljon. A férfiak esetében a diplomások azok, akik nagyobb eséllyel váltak szülővé, míg a nőknél a magasabb iskolai végzettségűek kisebb eséllyel váltak szülővé⁴. A tanulói státusz mindkét nem esetében negatív hatással van a családalapításra, a férfiak körében a vállalkozói lét megnöveli a szülővé válás esélyét, míg a nőknél a bizonytalan munkaerő-piaci státusznak volt pozitív hatása a teljes modellben. Ez az eredmény azt jelzi, hogy a férfiak esetében fontos a biztos munkaerő-piaci pozíció addig a nőknél a bizonytalan munkaerő-piaci helyzet éppen a gyermekvállalást ösztönözheti, hiszen egy bizonytalanabb munkaerő-piaci pozícióban alacsonyabb a gyermekvállalás alternatív költsége, illetve a karrierben jelentkező bizonytalanságot úgyszólván lehet csökkenteni, hogy az élet más szférájában lévő bizonytalanságot redukálják. A férfiakra vonatkozóan az áttérjedési hipotézist igazolódott, a nők esetében viszont a kompenzációs hipotézis működik.

A férfiak és a nők között a lakás tulajdonlása hatásában is eltérő eredményeket kaptunk. Míg a párkapcsolat kialakításának modelljében a férfiak párkapcsolat kialakításra volt pozitív hatással a lakástulajdon, addig a gyermekvállalás esetében a nőknél van pozitív hatása a lakással való rendelkezésnek.

⁴ Ez az eredmény utalhat arra, hogy nálunk nehéz a munka és a családi élet összehangolása. Nem állnak rendelkezésre olyan eszközök (részmunkaidős állások, megfelelő bölcsődei hálózatok), melyek megkönnyítenék a nők számára a kettő összehangolását. Ennek következtében sok nő kényszerül választani a kettő között.

IV. A dolgozat hasznosítására vonatkozó észrevételek

A dolgozat további hasznosítási lehetőségei egyrészt a vizsgálatok által kijelölt, további kutatási irányok képzik, másrészt pedig azok a vizsgálati eredmények, amelyek a társadalompolitika számára mutatnak meg kezelendő problémákat.

A további **akadémiai vizsgálatok számára** a dolgozat több kérdést is felvetett, illetve – megfelelő adatok hiányában – nyitva hagyott. Ezeket a dolgozatban részletesen kifejtettük, e helyen csak a legfontosabbakat emeljük ki közülük.

- További elemzést lenne érdemes végezni, – ismereteink szerint erre még nem került sor Magyarországon - amely szisztematikusan feltárná, a partnerek egymáshoz viszonyított relatív munkaerő-piaci - foglalkozási helyzetét. Megvizsgálva azt, hogy miként hatna a párkapcsolatban élők szülővé válására, ha mindkét félnek biztos a munkaerő-piaci helyzete, illetve miként befolyásolná az, ha a férfi munkaerő-piaci helyzete biztos, miközben a nő munkaerő-piaci helyzete bizonytalan (munkanélküli, inaktív, határozott munkaidejű szerződéssel alkalmazott) vagy ha a férfi munkaerő-piaci helyzete bizonytalan, miközben a nőé biztos, végül, ha a pár mindkét felének bizonytalan a munkaerő-piaci helyzete.

- Az Életünk fordulópontjai című adatbázis része egy nemzetközi adatbázisnak is, a Gender and Generation Survey-nek (GGS). 11 ország adatai érhető el jelenleg (Ausztria, Bulgária, Észtország, Franciaország, Hollandia, Magyarország, Németország, Olaszország, Oroszország, Norvégia, Szlovákia), amely lehetővé teszi, hogy akár nemzetközi összehasonlítás keretében vizsgáljuk a párkapcsolat kialakítás és a szülővé válás kérdését

A **társadalompolitikai indíttatásokkal** közelítő Olvasó számára a dolgozatunk legfontosabb üzenete, hogy a párkapcsolatok alakításának a kérdését és a szülővé válást mindkét nem körében kell vizsgálni. Mind a férfiak és mind a nők a biztos munkaerő-piaci helyzetet gondolják a legfontosabbnak mindkét vizsgált jelenséghez. A fiatalok addig halasztják ezeket az eseményeket, amíg a munkaerő-piaci helyzetük nem stabilizálódik. Társadalompolitikai szempontból a fiatalok munkavállalását kell segíteni. Továbbá a nők számára - különösen magas iskolai végzettségűek esetén - lehetővé tenni, a fizetett munka és gyermekvállalás összehangolását.

V. Főbb hivatkozások

- Becker, Gery, S. [1981] *A Treatise on the Family*. Harvard University press, Cambridge, USA.
- Blaskó Zsuzsa [2005] Dolgozzanak-e a nők? A magyar lakosság nemi szerepekkel kapcsolatos véleményének változásai 1988, 1994, 2002. In: *Demográfiai* 2005. 48. évf. 2-3 szám 159-186.
- Blossfeld H-P. – Huinink, J. [1991] Human Capital Investments or norms of role transition? How women's schooling and career affect the process of family formation? *The American Journal of Sociology* Vol. 97. No. 1. 143 – 168.
- Blossfeld H-P – Klijzing E – Pohl K – Rohwer G [1999] Why Do Cohabiting Couples Marry? An Example of a Causal Event History Approach to Interdependent System. In.: *Quality and Quantity* Vol. 33. 229-242.
- Bradatan, Cristina - László J. Kulcsár [2008] "Choosing between marriage and cohabitation: Women first union patterns in Hungary" *Journal of Comparative Family Studies* 39, pp. 491-507.
- Bukodi Erzsébet [2004] *Ki, mikor, kivel (nem) házasodik? Párválasztás Magyarországon*. Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság– Századvég Kiadó, Budapest 2004.
- Carlson E. – Klinger A. [1987] Patterns in life: unmarried couples in Hungary. *European Journal of Population* 1987. 3: 85–59
- Cseh-Szombathy László [1979] *Családszociológia problémák és módszerek*. Gondolat, Budapest 1979.
- Drobnic, Sonja - Blossfeld, Hans-Peter – Rohwer, Götz [1999] Dynamics of Women's Employment Patterns over the Family Life Course: A Comparison of the United States and Germany. In.: *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 61, No. 1. 1999. 133-146.
- Easterlin, Richard A. [1987] *Birth and Fortune. The impact of numbers on Personal Welfare*. Chicago and London.
- Frey Mária [2001] Nők és férfiak a munkaerőpiacon. In: Nagy I. – Pongrácz T. – Tóth I. Gy. [szerk.] *Szerepváltozások. Jelentések a nők és a férfiak helyzetéről 2001*. TÁRKI Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviselési Titkárság, Budapest 2001.
- Friedman, Debra – Hechter, Michael – Kanazawa, Satoshi [1994] A Theory of the Value Children. In: *Demography* Vol 31. No. 3. 1994. 375-401.
- Goldstein, Joshua R. és Catherine Kenney. 2001. "Marriage Delayed or Marriage Forgone? New Cohort Forecasts of First Marriage for U.S. Women. In.: *American Sociological Review* 2001. Vol. 66. No. 4. 2001. 506-519.
- Hollós Marida – Laura Bernardi [2009] Gyermekvállalás bizonytalan időkben. In: *Demográfia* 52. évfolyam 1. szám 28-39.
- Huinik, J. [1995] Education, work, and family patterns of men: The case of West Germany. In: Blossfeld, H.-P. (szerk.) *The New Role of Women: Family Formation in Modern Societies*. Boulder: Westview Press, pp. 247–262
- Husz Ildikó [2006] iskolázottság és gyermekvállalás időzítése. In: *Demográfia*, 2006. 49. évf. 1. szám 46–67.
- Kalmijn, M. [1994]. Assortative Mating by Cultural and Economic Occupational Status. *American Journal of Sociology*, 1994/100, 422-452.
- Kapitány B.-Spéder Zs. [2009] *Gyermekvállalás*. In: *Demográfiai Portré 2009*. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Budapest, 2009.

- Kohli, Martin [1993] A foglalkozási életút intézményesülése és individualizálódása – „Replika” 9-10. 161-177.
- Kornai János [1980] A hiány. KJK, Budapest, 1980.
- Lesthaeghe, R. [1983] A century of demographic and cultural change in Western Europe: an exploration of underlying dimensions. *Population and Development Review*, 1983/3, 411-435.
- Liefbroer, Aart C. – Corijn, Martine [1999] Who, What, Where, and When? Specifying the Impact of Educational Attainment and Labour Force Participation on Family Formation. In: *European Journal of Population* 1999/1 45-75.
- Macura M. [2000] Fertility decline in the transition economies, 1989–1998: economic and social factors revisited. In: *Economic Survey of Europe*, No. 1 Chapter 6. Geneva: UN ECE
- Matysiak A. – Vignoli D. [2008] Fertility and Women’s Employment: A meta-analysis. *European journal of Population*, 24. 2008/4 363-38.
- Marini, M. M. [1984] Women’s educational attainment and the timing of entry into parenthood. *American Sociological Review* 49. No. 4. 491-511.
- Oppenheimer, Valerie K. [1997] Women's employment and the gain to marriage: The specialization and trading model. *Annual Review of Sociology*, 23, 431-451.
- Paksi Veronika – Szalma Ivett [2009] A felnőtté válás egyes eseményeinek időzítése az életútban. In: *Szociológiai Szemle*, 3: 92-115.
- Pongrácz Tiborné- Spéder Zsolt [2003] Élettársi kapcsolat és házasság-hasonlóságok és különbségek az ezredfordulón. In: *Szociológia Szemle* 2003/4.
- Róbert Péter [2002] Átmenet az iskolából a munkaerőpiacra. In: *Társadalmi Riport 2002*. Kolosi T. -Tóth I. Gy. – Vulkovich Gy. (szerk.) TÁRKI, Budapest 2002.
- Róbert P. - Blossfeld, H-P. [1995] Hungary: Country-specific study on the trends in family formation and the new role of women. In: Blossfeld, H-P. (szerk.) *The new role of women. Family formation in modern societies*. Westview Press, Boulder, 1995. pp. 211-226
- Róbert Péter-Bukodi Erzsébet [2005] The Effects of the Globalization Process on the Transition to Adulthood in Hungary In: Hans-Peter Blossfeld, Erik Klijsing, Melinda Millsés Karin Kurz (szerk.): *Globalization, Uncertainty and Youth in Society*. Routledge, London, New York, 2005. pp. 177-213.
- S. Molnár E.: Családi értékek - magatartások - demográfiai tendenciák. Századvég, 1999. 14. 31-48.
- Somlai Péter [1999] A sokféleség zavara: a családi életformák pluralizációja Magyarországon. In: *Demográfia*, 1-2 sz. 38-47. o.
- Spéder Zsolt [2003] Gyermeket vállalni- új strukturális körülmények között. In Spéder Zs. (szerk.) *család és népesség - itthon és Európában*. KSH NKI-Századvég Kiadó Budapest. 86-112.
- Spéder Zsolt – Kapitány Balázs [2006] Szülővé válás az ezredforduló után: a strukturális körülmények és a tudati tényezők szerepe az első gyermek vállalásakor. In: *Társadalmi Riport 2002*. Kolosi T. -Tóth I. Gy. – Vulkovich Gy. (szerk.) TÁRKI, Budapest 2006.
- Szalma Ivett [2009] Az iskolai és munkaerő-piaci státus hatása a párkapcsolat-formálódásra. In *Demográfia* 2009. LII évf. 2-3: 175-206.
- Szalma Ivett [2010] *Attitűdök a házasságról és a gyermekvállalásról*. In *Demográfia* 2010. LIII. Évf. 1. pp 38-67.
- Tóth Olga [1993] A szülővé válás időzítése az életútban. In: *Szociológiai Szemle* 1993/3-4. pp. 121-135.

- Tóth Olga [2007] Fialatok párkapcsolatai történelmi háttérrel. In Somlai P. – Bognár V. – Tóth O. – Kabai I. [szerl.] Új Ifjúság, Napvilág Kiadó, Budapest 2007.
market] In: Statisztikai Tükör III. évf. 12. sz.
- Vaskovics L. [2000] A posztadoleszcencia szociológiai elmélete In. Szociológiai Szemle Vol. 4. pp. 3-20.
- Utasi Ágnes [2004] Feláldozott kapcsolatok. MTA Politika Tudományok Intézete, Budapest, 2004.
- Xie, Yu – Raymo, M. James – Goyette, Kimberly – Thornton, Arland [2003] Economic Potential and Entry into Marriage and Cohabitation. In.

VI. A szerzőnek a témában megjelent publikációi és előadásai

Magyar nyelvű folyóiratcikkek:

Paksi Veronika, Szalma Ivett: A szülővé válás ideális életkora nemzetközi összehasonlításban In. Kultúra és Közösség, 2009/4: 62-69.

Paksi Veronika, Szalma Ivett: A felnőtté válás egyes eseményeinek időzítése az életútban In. Szociológiai Szemle, 2009/3:92-115.

Szalma Ivett: Az iskolai és munkaerő-piaci státus hatása a párkapcsolat-formálódásra. In Demográfia 2009. LII évf. 2-3: 175-206.

Szalma Ivett: *Attitűdök a házasságról és a gyermekvállalásról*. In Demográfia 2010. LIII. Évf. 1. pp 38-67.

Magyar nyelv tanulmányok könyvben:

Paksi Veronika – Szalma Ivett: *A gyermekvállalás életkori normái*. In: Füstös L –Guba L- Szalma I (szerk.) Társadalmi Regiszter 2008/2. MTA PTI MTA SZKI, Budapest, 2008. 79-107.

Paksi Veronika – Sebők Csilla – Szalma Ivett: *A párkapcsolatban élők háztartási munkamegosztásának főbb meghatározói*. In: Füstös L –Guba L- Szalma I (szerk.) Társadalmi Regiszter 2008/2. MTA PTI MTA SZKI, Budapest, 33-63.

Szalma Ivett: Ki, mit választ első párkapcsolatként? In. Jancsák Cs.- Nagy G. D. – Pászka I. (szerk.) Állandó párbeszédben. A szegedi műhely tisztelgése Utasi Ágnesnek, Belvedere, Szeged, 236-254.

Magyar nyelvű konferenciaelőadások:

Róbert Péter - Szalma Ivett: Az iskolai és munkaerő-piaci bizonytalanságok hatása a párkapcsolat-formálódásra – panelvizsgálat tükrében. „Párkapcsolatok” - KSH Népeségtudományi Intézete szervezte, 2008. november 25.

Szalma Ivett: Gyermekvállalás bizonytalan munkaerő-piaci körülmények között. RECWOWE Childbearing and work-family balance in Hungary and Europe c. konferenciát az MTA Szociológiai Kutatóintézet szervezte, 2010. március 18.

Murinkó Livia - Szalma Ivett: Események bekövetkezése az idő függvényében: Túlélés függvények Kaplan-Meier becslése az SPSS-ben. SPSS Nyári Iskola 2010., melyet az SPSS Hungary szervezett, 2010. június 16-18.

Szalma Ivett: *Attitűdök a házasságról és a gyermekvállalásról Magyarországon*. Magyar Szociológiai Társaság (MSZT) éves konferenciája, Budapest, 2010. november 6.

Angol nyelvű folyóiratcikkek:

Paksi, Veronika Szalma, Ivett: Age norms of childbearing. Early, ideal and late childbearing in European countries *Review of Sociology*, 2009/2:57-80.

Angol nyelvű konferenciaelőadások:

Róbert, Péter - Szalma, Ivett: *The effect of education and labor market uncertainties on partnership formation in Hungary*. The Fourth International Conference of the EAPS working Group „Second Demographic Transition” – A konferenciát a KSH Népeségstudományi Intézete szervezte, Budapest, 2007. szeptember 9.

Szél, Bernadett - Szalma, Ivett: *The consequences of shifting between typical and atypical employment on the nature and quality of the partnership* Economic Uncertainty and Family Dynamics - a konferenciát a Max Planck Institute for Demographic Research, French National Institute for Demographic Studies és a Stockholm University szervezték, Berlin, 2009. július 12.

Szalma, Ivett: *The effect of education and labor market uncertainties on partnership formation in Hungary*. International Doctoral Seminar in Social Sciences - a konferenciát a Jagellonian University szervezte, Krakko, 2009. november 8.

Szalma, Ivett: *Uncertainties in Employment careers and the Postponement of Parenthood in Hungary*. CRFR International Conference 2010, Changing Families in a Changing World - a konferenciát a John MacIntyre Centre és a University of Edinburgh szervezte, Edinburgh, 2010. június 16-18.

Bartus, Tamás, Murinkó, Lívia – Szalma, Ivett – Szél, Bernadett: *The birth rate parado. Evidence from Hungary 2001-2004*. CERGE Workshop 2010, Prága, 2010. augusztus 16-18.

Róbert, Péter - Szalma, Ivett: The effect of labour market uncertainties on first union formation in Hungary. European Population Conference, Bécs, 2010. szeptember 1-4.

Szalma, Ivett: *The Effect of Labour Market Position on First Union Formation in Hungary* Joint ECSR/QMSS2/TransEurope Conference, Bamberg, 2010. szept. 30- okt. 2.